

İşletmecilik Tarihinde Modern'den Postmodern'e Bir Yolculuk: Silahtarağa Elektrik Santrali'nden Santralistanbul'a Süreklilik ve Değişim

Gökçe Dervişoğlu Okandan[†]

(İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sanat ve Kültür Yönetimi Ana Bilim Dalı, İletişim Fakültesi, İstanbul, Türkiye)

ARTICLE INFO

Yayın Bilgisi

Received/Başvuru
27/01/2016

Accepted/Kabul
27/03/2016

Anahtar Sözcükler:
Silahtarağa
Foucault
Soybilim

ÖZ

İşletmecilik tarihi açısından ilginç olan sanayi yapıları içinde enerji sektöründen önemli bir yapının incelendiği çalışmada, Osmanlı'nın geç dönem ve Cumhuriyet'in erken dönem elektrik üretimini sağlayan Silahtarağa Elektrik Santrali ele alınmıştır. 1983'de kapanan Santral ile 2006'dan sonra aynı mekanda eğitim, kültür ve sanat merkezi olarak konumlandırılan Santralistanbul girişimi arasında kurumsal gelişim, sosyal etki gibi konularda ortaya çıkan benzerlikler irdelenmiştir. Postmodern örgüt kuramı içinde Michel Foucault tarafından önerilen analiz yöntemi soybilim-genealogy kapsamında karşılaştırılan bu benzerlikler doğrultusunda mekânın misyonu konusunda çıkarımlar ve sonuçlar tartışılmıştır.

A Journey from the Modern to the Postmodern: Continuity and Change from Silahtarağa Power Plant into Santralistanbul

ABSTRACT

Energy sector and its cases in late Ottoman, early Republican era is limited with unique examples. The paper discusses the transformation of Silahtarağa Power Plant into Santralistanbul and ambitious art campus (industrial heritage site). During the transformation the historical periods of institutional development in the power plant has been detected as well as in the knowledge and arts based institution. In order to track the similarities, Foucaultian methodological suggestion of archeology, genealogy and ethics have been used and discussed.

[†] gokce.dervisoglu@bilgi.edu.tr (G. Dervişoğlu Okandan)

1. Giriş

Zamanın ruhunu yakalamak ve bu ruhu yansıtacak kurumlar kurmak her dönemde yöneticilerin ana amaçları arasında yer almıştır. Dönemin politik, ekonomik, sosyal kültürel ve teknolojik gelişmelerini takip ederek öncü sektörlerde yatırım yapmak ve diğer sektörleri de olumlu bir şekilde etkileyecek, kalıcı iz bırakan kurumları inşa etmek aynı zamanda içlerinde yukarıdaki faktörleri barındıran hikayeler içerir. Enerji sektörü gibi stratejik önem arz eden bir sektörde Osmanlı'nın yaptığı elektrik yatırımı İstanbul'u şehir olarak dönüştürmek ve dünya metropollerini arasındaki haklı yerine kavuşturmayı arzu ederken, Avrupa Komisyonu kararı ile 2010 yılında Avrupa'nın üç kültür başkentinden biri olan İstanbul'un dönemin stratejik kavramı kültür ve yaratıcılık alanında yaptığı önemli yatırımlardan biri aynı mekanda gerçekleşmiştir.

Çalışmada Foucault'un soybilim yöntemi kapsamındaki arkeolojik yaklaşım çerçevesinde aslında örgütlerin tarihlerin onların formal faaliyet zamanlarının dışına da yayılan bir süreçte, "kesikli" bir izlekle incelendiğinde; kendilerinden önce aynı ortamda faaliyet gösteren kurumun özelliklerinin bazılarını devam ettirdikleri teziyle yola çıkılmıştır. Farklı sektörlerde şirket satınalma ve birleşmeleriyle gerçekleşen kültür değişimi alanda birçok çalışmaya konu olmuştur. Bu çalışmada mekânsal süreklilik birbirini izleyerek kurulmuş bu iki kurumda benzeşmeleri beraberinde getirmiştir, bu da öncekinin özellik ve değerlerinin sonra gelene aktarılmasıyla gerçekleşmiştir.

Çalışma farklı dönemlerde, ancak dönemsel açıdan büyük yatırımlar arz eden ve dönüştürücü etkisi olan bu iki yapının birbiriyle ilişkisini irdeler.

2. Osmanlı İmparatorluğu'nun Geç Dönemi ve Cumhuriyet'in Erken Döneminde Enerji Sektörü ve Silaharağa Elektrik Santrali

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde diğer dünya kentleri gibi İstanbul'un da saray kaynaklı bir modernleşme hamlesi ile diğer örneklere yetişmesi için çabalar olmuştur. Bu çabalardan en önemlilerinden biri de sanayileşme hamlesidir. Bu çabalar sonunda önemli sayılabilecek bir üretim altyapısı kurulmuş, yirminci yüzyılın başında İstanbul'da faaliyet gösteren sanayi tesisleri sayısının Avrupa yakasında 222 olduğu, 33 tanesinin Anadolu yakasında, 1 tanesi de Büyükdada'da faaliyet gösterdiği; faaliyet alanlarının ağaç ürünleri (61 adet), gıda ürünleri (47 adet), maden ürünleri (45 adet), toprak ürünleri (19 adet), giyim ve dokuma ürünleri (17 adet), deri ve deri ürünleri (13 adet), kimyevi madde ürünleri (10 adet) ve nihayet enerji üretimi (9 adet) olarak sıralandığı belirtilmiştir (Doğan, 2013; Ahunbay, 2006). Elbette bu tesislere ilişkin yapılara ilişkin de bazı çalışmalar mevcuttur. Örneğin Ahunbay (2006) Osmanlı'da ondokuzuncu yüzyılda sayısı 256'yı bulan endüstri yapılarının yirminci yüzyıl ortalarına kadar

işlevlerini büyük bir ölçüde sürdürdüğünü 2000'li yılların başında bu sayının 43'e indiğini vurgular.

Sanayileşme dönemi boyunca Haliç ve çevresi her alandan imalathanelere ev sahipliği yapmış Fes fabrikası, tersane gibi yapılarla tekstil, gıda ve askeri teçhizat için üretim tesisleri sunmuştur. Ancak yenilenme çabaları arasında modernleşmenin sembolü sayılan İstanbul'un elektrikle aydınlatılması yani "elektrifikasyon" ayrı bir önem taşır, zira havagazı konusunda yapılmış bir dizi girişim sonrası özellikle Dolmabahçe sarayını aydınlatılabilmek için kullanılan havagazından sonra "titremeyen ışık" olarak elektrik devreye sokulmuştur. Ev tipi üretimin sanayi atılımı için yeterli olmayacağını gören merciler, özellikle sanayi tipi üretim için gerekli olan enerji sağlayıcıları devreye sokmuşlar, bu trend gazhanelerle başlamıştır. 1854 Dolmabahçe Gazhanesi, 1864 Kuzguncuk Gazhanesi, 1880 Yedikule Gazhanesi, 1891 Kadıköy Hasanpaşa Gazhanesi ve yine yüzyıl başında Üsküdar Elektrik Fabrikası, Silaharağa Elektrik Santrali öncesi enerji sektörü içindeki yatırımlar olarak değerlendirilebilir (Ahunbay, 2006).

Ondokuzuncu yüzyılın sonuna doğru Osmanlı, demiryolu, maden, posta gibi kamu hizmetlerinin çoğunu yabancılara verilen imtiyazlar yoluyla sağlamaya başlamıştır. İmtiyaz alacak kişi hem sermaye birikimiyle hem de sözleşmeden doğacak yükümlülükleri karşılama becerisini kanıtlanması gerekiyordu. Osmanlı'nın modernleşme döneminde önemli bir yere sahip Sultan II. Abdülhamid zamanında yabancı sermaye, bu yenilenme ve Batılılaşma döneminin parlayan yıldızı olan İstanbul için pek çok proje ile ortaya çıkıyordu. Dönemin koşulları gereği bu teklifler Bab-ı Ali'ye yapılmakta, uygun görülürse Nafia Nezareti'ne gönderilip sözleşme hazırlanıyordu. Daha sonra Meclis-i Vükela ve Şuray-ı Devlet (danıştay) onayıyla sözleşme padişaha iletilirdi. Daha sonra ise Osmanlı devleti ile imtiyaz alan şirket arasındaki imtiyaz, "imtiyaz defteri" adlı defterlere, yapılan sözleşmeler de "mukâvelenâme ve mukâvelât defterleri"ne kaydedilirdi. Sözleşmede imtiyazın konusu, kime verildiği, süresi, iptal şartları, imtiyaz süresi sonunda tesislerin ne şekilde devlete devredileceği gibi konular yer almaktaydı (Erol, 2007).

Dönem içinde Dolmabahçe Gazhanesi üzerinden aydınlatma ile modern hayatın ilk gelişmelerini gösteren şehir, dünyanın ileri gelen şehirleri ölçeğinde bir modernitenin temsilcisi olmak için daha temiz ve verimli bir enerji kaynağı olan elektriğin peşine düşer. Naum tiyatrosunu aydınlatma talimatı veren Sultan Abdülmecid'i izleyen Sultan Abdülaziz zamanında 1856 yılında İzmir-Aydın demiryolu şirketi imtiyazlı bir şekilde kurulmuştur (Alkan, 2014). Bundan sonra ilk olarak 1878 yılında bir Fransız şirketi adına Mösyö Şarl Tokas'ın başvurusuyla başlayan elektrik alanında imtiyaz, birçok Avrupalı şirketin ilgisini çekmiş, hatta

1898 yılında Rus savaşı sonrası II. Wilhelm'in İstanbul ziyareti sırasında demiryolu ve savaş sonrası Osmanlı'nın yeniden yapılanması konuşmaları sırasında görülmüş, Siemens'in İstanbul'u elektrik ile aydınlatmasının sanayi açısından önemi şansölye tarafından vurgulanmıştır (Kaya, 2012; Aksoy, 2007; Aktepe, 2012).

Bütün bu gelişmeler sırasında aslında 1889 yılında yapılmış Paris fuarında Eyfel Kulesi'nin aydınlatılmasından beri elektrikle tanışık olan Sultan II. Abdülhamid'in bu konuyla ilgili "enerji güvenliği" konusunda çekinceleri mevcuttu (Ünal, 2013). Bunun yanında doğalgaz dağıtımını yapan şirketlerin imtiyazlarıyla ilgili bazı çakışmalar da söz konusu idi, nitekim 1910 yılında yapılan düzenlemeden önce Dolmabahçe Gazhanesini işleten şirketin faaliyetlerine ihtiyaca karşılık vermemesi sebebiyle son verilmiştir (Aksoy, 2007). Bu gelişmeler sonrasında imtiyazların verilmesi ile de ilgili düzenlemelere gidilmiş 23 Haziran 1910'da Osmanlı Parlamentosu kamu hizmetlerinin düzenlenmesine yönelik "Menâfi-i Umumiyyeye Mütteallik İmtiyaz Hakkında Kanun"u çıkarmıştır (Erol, 2007; Ünal, 2013). Bu yasal düzenlemenin sonrasında hükümet İstanbul'a elektrik sağlanmasına yönelik bir şartname hazırlar ve gerekli tesisler için uluslararası bir ihale açılır. Sekiz şirketin katıldığı bu ihale 1 Kasım 1910'da merkezi Budapeşte'de bulunan Avusturya-Macaristan şirketi Ganz leyhine sonuçlanır. Ganz şirketi 1911 yılında Banque Générale de Crédit Hongrois, La Banque de Bruxelles ve Belçika'lı bir şirket olan SOFINA ile Osmanlı Anonim Elektirik Şirketini kurar. Şirketin yöneticisi M. Auguste Becker, toplam sermayesi 528 bin Osmanlı lirasıdır. Ganz şirketi 50 yıl için Rumeli yakasında Beyazıt, Sultanahmet, Fatih, Samatya, Eyüp, Beyoğlu, Hasköy, Beşiktaş, Arnavutköy, Yeniköy, Tarabya ve Büyükdere için imtiyaz sahibidir. İlk beş mahalle için anlaşma, o sırada aydınlatma imtiyazını elinde tutan İstanbul Havagazı Şirketi ile anlaşma sayesinde gerçekleşir (Aksoy, 2007).

Yer seçiminde Alibeyköy ve Kağıthane derelerinin Haliç'e döküldüğü Silahtarağa bölgesi seçilir. Yapılan anlaşmadaki 3000 KW kapasiteyi 14400 KW'a çıkaran Ganz; buhar için de derelerin su kapasitesini kullanır ve su yoluyla kömür taşıma altyapısını kurar. Bu sayede tüm şehre yayılan bir elektrik dağıtım ağının temelini de atmış olur (Binnur Kıraç, 2003). Silahtarağa elektrik santrali; *yabancı sermaye imtiyazıyla kâr amacı güden bir elektrik şirketi* olarak kurulmuş, "*yap-işlet-devret*" modelinin ilk örneği olan, aynı zamanda *ilk büyük ölçekli fabrika ve kömürle işleyen* bir yapı kisvesiyle işletmecilik tarihinde dört önemli alanda İstanbul için öncüdür (Ünal, 2013).

1913 ve 1915 sanayi sayımlarına göre Osmanlı'da faaliyet gösteren 282 sanayi tesisinin 155 tanesi İstanbul ve civarında yer almaktadır (Doğan, 2013). Hem küçük üretim tesislerinin Haliç'de olması hem yer seçiminin

şehir merkezinden çok uzak olmaması hem de dönemin teknolojisinden kaynaklanabilecek enerji kayıplarını en aza indirmesi açısından Silahtarağa elektrik santrali Haliç çevresindeki sanayileşme konusunda öncü bir girişim olmuş, İstanbul'da yaşanan sel ve Balkan harbi nedeniyle yapı 1913 sonunda devreye girmiştir (Aksoy, 2007).

1893 yılında Servet-i Fünun dergisinde yazan Mahmut Sadık'ın belirttiği gibi modernitenin göstergesi, teknolojinin belirleyici olan elektrik devreye girdikten sonra yalnız sanayi üretimini değil şehir hayatı ve şehirli bireyin tüketim alışkanlıklarını da değiştirdi (Alkan, 2014).

Günlük hayata giren elektrik abonelik sistemini de beraberinden getirmiştir, 1920'lerde kurulan Fransızca karşılığı *Société Anonyme d'Installations Electriques* (SATIE) olan Tesisat-ı Elektrikiye Türk Anonim Şirketi 1924 yılında imzalanan anlaşmayla "*yabancı ülkelerden getirmek veya mahalinde imal etmek suretiyle her nevi elektrik ahizeleri, motorları ve malzemeleri alıp satmak, elektrik tevzii şirketlerinin imtiyazlarına dokunmamak şartıyla, aydınlatma ve muharrik güç tesisleri kurmak, genellikle elektrik araç ve gereçleri ticareti ve elektrik tesisat işleri ile uğraşma*" misyonunu edinmiştir. 1928-1934 yılları arasında Fransızca ve Osmanlıca basılan Ameli¹ dergisi elektrikli aletlerle bezenmiş bir ortamda yaşayan modern aileler, mutfağını bu aletlerle bezemiş modern ev kadını için referans niteliğinde bilgiler, tarifler yayınlamaya başladılar (Aksoy, 2007).

Tanzimat sonrasında değişen bu ekonomik ve sosyolojik yapı aynı zamanda yabancı yatırım sahiplerinin getirdikleri müdür, danışman, mühendis gibi nitelikli iş gücünün iş hayatına girmesiyle birlikte işletme yapıları farklılık göstermeye başlamış, sanayi ölçeğindeki büyüklüklerde yapılan ve daha çok altyapı kurmaya ilişkin bu yatırımlarla birlikte kurumsallaşmış şirket yapıları ortaya çıkmıştır. Ganz şirketinin kurduğu Osmanlı Anonim Elektrik Şirketi de Belçika'da faaliyet gösteren su kanalizasyon gibi altyapı deneyimi olan ama bunun yanında dünya çapında elektrik, tramvay, elektrikli tren alanında iş yapan *Société Financière de Transports et d'Entreprises Industrielles à Bruxelles* (SOFINA) şirketine geçer. Bu değişimin yanında SOFINA'nın en önemli sermaye ortaklarının *Dresdner Bank, Diskonto Gesellschaft* ve *Gesfürel* olmak üzere üç önemli Alman şirketi olduğu unutulmamalıdır (Aksoy, 2007). 17 Haziran 1923 tarihinde SOFINA, Ankara hükümetiyle yeni bir sözleşme yaparak fabrika ve şebeke alanında yapacağı yatırımlar için kuruluş sermayesini üç katına çıkarır. 1937 yılında yapılan millileştirme adımı kadar şirket hem kazan hem de türbin jeneratör alanında yapılan yatırımlarla toplam 30

¹ "Ameli elektrik: İstanbul Elektrik ve Tramvay şirketinin Türkçe ve Fransızca neşrolunur muvkut mecmuasıdır"- (santralistanbul arşivi)

bin KW'a ulaşır. 1926 yılında şebeke uzunluğu 546 km, müşteri sayısı yaklaşık 41.000'e çıkmış -İstanbul nüfusu 1927sayımlarından 800.000 civarı olarak belirtilmiştir- (Aytül Tamer, 2004), 1931'de Kartal'dan Büyüka'da'ya çekilen bir su altı kablosu ile Büyüka'da ve Heybeliada da aydınlatılmıştır.

Elektrik, kent hayatını değiştirme sokak ve meydanları geceleri aydınlatarak kamusal alan kisvesi kazandırmak, eğlence ve kültür hayatının canlanması (1913 yılından itibaren sinemalar-Gaumont, Alkazar, Emek), sinema gösterimleri ve sinema salonlarında düzenlenen konserler, elektrikli tramvay ile ulaşımın değişmesi ve güneş enerjisine bağlı kalmayan müstakil ev yapısının yerini apartmanlara terketmesiyle kentsel ölçekte büyük bir dönüşümü de tetiklemiştir. Bunun yanında sanayi ve teknoloji açısından çok kıymetli, mimari açısından fabrika ve üretim mekanları içinde "rasyonel" bir tasarım dili olan bu mekanda, yabancı sermaye ile kuruluşundan itibaren farklı insan kaynağı kademelerinde kişilerin yaşadığı bilinmektedir.

Silahtarağa Elektrik Fabrikasına 30 m uzaklıkta küçük bir park içinde kurulan Fabrika Müdürü lojmanı, sembolik olarak müdürü fabrikaya yaklaştırmakla beraber fiziksel olarak da mesafeyi azaltıp çalışma şartları ve aidiyeti arttırmaya yönelik bir çaba olarak görülmüştür. Bunun yanında yerleşkenin kuzeyinde farklı bir tasarım diliyle oluşturulmuş ve ayrı bir birim olarak planlanmış sosyal yaşam alanı, fabrikaya en yakın bekar işçi lojmanları, memur evleri, evli işçi lojmanları ve sosyalleşme için bu grupları çevresinde toplayan kantin-yemekhaneyi barındırır (Cengizhan, Türkiye'de Fabrika ve İşçi Konutları: İstanbul Silahtarağa Elektrik Santrali, 2000).

Bu fiziksel yapının yanında fabrika işçilerinin örgütlenme konusundaki tutumları da belirleyicidir. Aralık 1921'de Bulgaristan Komünist Partisi yayın organı *Ziya*'da yayınlanan bir habere göre işçiler çalışma şartlarının iyileştirilmesi için Bayındırlık Bakanlığı'na gitmişler ve grev hakkı istemişlerdir. Bunun yanında 1924 kayıtlarına göre Silahtarağa Elektrik Fabrikası İşçiler Cemiyeti de işkolunda dayanışma için kurulmuş bir dernektir (İleri, 2014; Torun, 2014).

Özellikle bağlantı yollarının gelişmediği 1930'lara kadar buraya yerleştirilen insan kaynağının, hiyerarşik öbekler halinde kendi grupları içinde yaşadığı binalardan oluşan yaşam alanı, aslında çalışanların kurduğu kooperatif, yabancı misafirlerin ağırlandığı misafirhane, yemekhanede düzenlenen konferans sinema gösterimi, meslek liselerinde okuyan stajyerlerin ağırlanması gibi kişisel ve kariyer gelişimi yanında, burada yaşayan kişilerin nişan, düğün, sünnet gibi özel günlerinin beraberce kutlandığı ve bol yeşilliği içinde ailelerin çocuklarını güvenle büyüttükleri bir mekan olma özelliği taşır (Bilgin, 2007).

Osmanlı'nın geç dönem, Cumhuriyet'in erken dönem modernite eserlerinden biri olan sanayi yapısının, 1983 yılında kapanana kadar elektrik üretiminin yanında bu yerleşkede yaşayan ailelerin yaşamlarında önemli bir yer tuttuğu Silahtarağa Elektrik Santrali Bilgi ve Belge Merkezi oluşturulurken yapılan sözlü tarih çalışmalarında da ortaya çıkmıştır.

3. İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Santralistanbul Girişimi

1996 yılında bir grup genç girişimci ve akademisyen tarafından kurulan İstanbul Bilgi Üniversitesi (BİLGİ), Türkiye'de yüksek öğrenim mevzuatı gereği vakıf statüsünde, kâr amacı gütmeyen, devlet desteği ve hibeleri dışında kendi kendini finanse eden bir iş modelini benimsemiştir. "Şehir üniversitesi" örneği olarak kurulan BİLGİ, kuruluşunda yer alana girişimci grup tarafından farklı bir kurumsal kimlik tasarımıyla lanse edilmiş, bu kimliğin farklı kılan özellikleri sosyal bilimler odağında, sosyal duyarlılık ve çevresiyle doğal bir etkileşim içinde olmak, "özel üniversite" furusu içinde yalnız varsıl öğrenciye yönelik olarak kurgulanmamış bir sistemle işletilmek (kurulduğu dönemdeki Kuştepe ve Dolapdere gibi şehrin dezavantajı bölgelerinde yaşayan öğrencilere yönelik özel burslar gibi), özgün düşünce, yaratıcılık ve entelektüel meraka hizmet etmek olarak ifade edilmiştir. 1980'li yılların sonlarına doğru boş kalmaktan ötürü yıkılmaya başlayan Silahtarağa Elektrik Santralinin bir "enerji müzesi"ne dönüştürülme çabası 1990 yılında Eyüp Belediyesi tarafından başlatılmış, Kültür Bakanlığı İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 2532 sayılı ve 6.3.1991 tarihli kararı ile santral yapıları tescil edilmiş ve koruma kapsamına alınmasına karar verilmiştir. Alandaki yapılara "endüstri müzesi" işlevi verilmiş, Eyüp Belediyesinin 10.01.2002 tarihli Kültür Tesisleri (Endüstriyel Müze, Teknoloji ve Bilim Merkezi) alanı önerisi, İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından kabul edilmiştir. 2004 yılında TC Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından 20 yıllığına BİLGİ'ye tahsis edilen yerleşke 2005 yılında Koruma Kurulu onayını da alarak Birinci Ulusal Mimarlık Akımına uygun olarak restorasyonunu tamamlanmış ve 2007 yılında resmi olarak kapılarını açmıştır (Delice, 2007).

Silahtarağa Elektrik Santrali'nin 2006 yılından itibaren "endüstriyel miras" statüsünde bir eğitim, sanat ve kültür alanına, Santralistanbul dönüştürülme sürecinde bir "şehir üniversitesi" kurumunun ötesinde eğitim kurumunun bir kültür kurumuna bilinçli bir şekilde dönüştürülmesi söz konusudur. İçinde yer alan iki müze (enerji ve anti- müze olarak kabul edilen Çağdaş Sanat Merkezi), sanatçı rezidans programı, kamusal sanat pratikleri için bir alan, zanaat sokağı, tasarım odaklı atölyelerin bulunacağı ilk proje buradaki enerjinin metaforik olarak da değişimi vurgulamıştır.

Kentin kültür ve sanat ile dönüşümünün, bunu takip eden sınıfın üretim ve tüketim alışkanlıklarının ulus devlet ölçeğinin çok ötesinde tartışıldığı günümüzde, kültür endüstrilerinin modernizm sonrası kentin enerji odakları konusunda ana sağlayıcı olduğu ortaya çıkmıştır (Nyström, 2000; Rodríguez-Ferrándiz, 2014). Aynı zamanda katma değerli ekonomik seyrin odağına yaratıcılığın yerleşmesi, özellikle endüstriyel dönem sonrası (post-endüstriyel) ekonomik seyir içinde olan gelişmiş ülkelerin dikkate aldığı bir olgudur. Bununla beraber kozmopolit enerji sağlayarak hem bilgi odaklı kalifiye insan kaynağı, hem de yeni yatırımlar ve iş modelleri için alan açan sektörler de genelde yaratıcılık odaklıdır (Creative Economy, 2010; Florida, 2012). Tüm bu kent ve kültür odaklı tartışma sosyal hayatın birçok alanında bireyi ön plana çıkaran postmodernizmin birçok unsurunu taşımaktadır ve yöntemlerini kullanmıştır. Bu tartışmalar sırasında sosyal bilimler alanında yalnız işletmecilik yazını değil disiplinlerarası incelenen birçok konu bireyin çevresiyle ilişkisini tanımlamaya ve sorgulamaya yönelmiştir. Santralistanbul'un kültür kurumu olarak analizinde bu nosyonu dikkate almak, son dönemlerde devlet, özel sektör ve girişimcilerin bu alanda hangi rolleri üstlendiğini görmek bu açıdan da önemlidir.

Ülkemizde de özellikle İstanbul'un 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti olmasının öncesinde geliştirilen projelerle yaratıcı ekonomiyi tetikleyen girişimlere öncelik verilmiş hem özel sektör özellikle açtığı kültür kurumlarıyla bu alanda varlık göstermeye başlamış hem de Avrupa Birliği'nin çeşitli kurumları aracılığıyla gelen uluslararası projelerle gelen hibeler bu alandaki profesyonelleri daha görünür kılmıştır (Dervişoğlu, 2009).

2010 öncesi dönemin kültür ve sanat yatırımları için olumlu ortamında, kamu ortaklığından dolayı (Bakanlık tahsisi) örnek teşkil edecek bu büyük projenin gerçekleşmesi sırasında hem endüstriyel miras restorasyonu hem de yenilik ve yaratıcılık odaklı birimlerin tasarlanması ve uluslararası arenada postendüstriyel dönüşüm geçirmiş mekanlar arasında yerini alması için büyük bir yatırım gerekmiştir. Dönemin dinamizmini de kullanan yatırım Kale Holding ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi ana sponsorluğunda, ön açılış sergileri ile izleyici ağırlamaya başlarken 2007'den itibaren eğitim ve kültür kampüsü görevini tamamiyle üstlenmiş, 10. İstanbul bienaline de mekanı olmuştur (Aliçavuşoğlu, 2007, santralistanbul supporters, 2016).

Yükseköğretim mevzuatı gereği mevzuat özel üniversite statüsünü desteklemediği için vakıf mevzuatında kurulmuş BİLGİ, bu büyük yatırımın altından kalkmakta zorlanmış ve yatırımın tamamlanmasından kısa bir süre sonra ABD menşeli *Laureate Education Inc.* ile işbirliğine gitmiştir. Yükseköğretim alanında ciddi bir rekabetin oluşması ve artması (büyük

holdinglerin vakıfları aracılığıyla açılan üniversiteler, ortaöğretim ve dersane gruplarının açtığı üniversiteler, hastane ve sağlık sektöründen grupların açtığı üniversiteler, odalar- borsalar gibi kurumların açtığı üniversiteler gibi farklı kaynaklardan beslenen) bu yatırımın yükünün paylaşılması konusunda, uluslararası mesleki eğitim konusunda motive bir aktörün Türkiye yüksek öğretim alanına girmesini sağlamıştır (s, 2011).

Bu noktada kurucu vizyonun; sosyal bilimler ve sosyal duyarlılık, estetik, yaratıcılık odağındaki vizyonunun Santralistanbul dönüşümünü tamamlamak için ısrarcı olduğunu ve bu işbirliğinin ilk aşamasında orijinal planı yürütmek için inisiyatif gösterdiğini, kurumun tahsis edilen mekanın özelliklerinden dolayı kamu kurumları (özellikle mekan içindeki işletmelerin düzenlemeleri için Kültür ve Turizm Bakanlığı), yerel yönetimler, endüstriyel miras statüsünden dolayı koruma kurulları ve sponsorluk ilişkisi kurulan özel sektör kurumlarıyla sağlıklı bir paydaş ilişkisi yürüttüğü belirtilmelidir.

Ancak kâr amacı güden bir tüzel kişilik yapısında rahatça takip edilebilecek bu ortaklık, vakıf yapısı içinde özellikle finansal karar mekanizmaları içinde sorunlarla ortaya çıkmış sonra süreç içinde mekan içindeki birimlerin sahipliği üzerinden devam etmiş nihayetinde bu çok aktörlü süreç her iki tarafın da vizyonu ile çeliştiği için, kurucu girişimci grup vakıf temsilini ABD'de kâr amacı güden bir şirketin temsil ettiği mütevelliyeye devretmiştir. Bu devir sonrası bazı işten çıkarmalar veya ayrılmalar sırasında akademik personel, kampüs hizmetlerinde işten çıkarılan grupla dayanışma yoluna gitmiş ve bir sendikalaşma hareketi yaşanmıştır (Odman, 2011). Bu hareket Silahtarağa Elektrik Santrali'nin üretim yaptığı ilk yıllardan itibaren sendikalaşmayı içinde barındırmış bir örgüt olarak incelendiğinde yine süreklilikle ilgili bir örnek teşkil etmektedir.

Bundan sonra odak Santralistanbul projesinin içinde barındırdığı "eğitim, kültür ve sanat" sacayağından, mesleki eğitime kaymış, bu doğrultuda pahalı bir eğitim olan *liberal arts* ve sosyal bilimler odağından mesleki çeşitlendirmeye mühendislik, sağlık bilimleri, mesleki eğitimde sivil havacılık, gastronomi gibi farklı alanlara yönelmiştir.²

Açıldığı dönemde endüstriyel miras statüsünden dolayı Turizm Teşvik belgesi ile kampüs içindeki işletmelerin içki ruhsatlarının bulunduğu, eğitim sonrası bir buluşma ve eğlenme mekanı olarak kullanılan, kurucu grubun koleksiyoner olmasından dolayı klasik bir müze tarzını takip etmeden modern ve sonrası Türk resmiyle buluşturan, sanatçı rezidans programıyla kampüs içinde sanatçı ağırlayan bir yapıdan sosyal girişimcilikle ilgili bir kuluçka merkezinin, yelken ve kürek biriminin,

² Anılan bölümlerin açılması üniversitenin iletişim mecra ve dokümanlarından takip edilmiştir.

öğrenci kulüplerinin ve yaratıcı endüstriler alanında bir kooperatifin yer aldığı bir yapıya doğru evrilmiştir.

Özellikle öğrenci sayıları ve disiplinlerinin artmasıyla kalabalık ama 24 saat yaşayan bir kampüs olan Santralistanbul kültür ve sanat odağını başlangıç seviyesinde tutamamakla beraber, postmodern anlamda enerjinin kaynağı bilgi üretimi konusunda daha farklı disiplinlerde ilerleme yolunu seçmiştir.

Modern yapısı sırasında tarihsel gelişime koşut örgütsel form arayışı, misyon ve kimlik inşası; postmodern dönemde nispeten daha kısa zamanda aynı boyutlarda kendini tekrarlamış, kurucu girişimcinin Vakıf haklarını kâr amacı güden bir şirkete devretmesi, çalışanlar arasındaki sendikalaşma hareketinin oluşması, yönetim değişikliği, misyon odağının sanat ve sosyal bilimlerden mühendislik de dahil çok farklı branşlara genişletilmesi bu evrimin adımları olmuştur (Dervişoğlu, 2008; Halil Güven, 2010).

4. Yöntem

4.1. İşletme Yazınında Postmodernizm

İşletmecilik tarihi yazının temel kaynakları hem düşün hem de endüstriyel gelişmeleri paralel olarak dikkate almış, örgütün içinde bulunduğu “zamanın ruhu” ile ilişkisini yapılan kapsamlı analizlerde tartışmışlardır. Örgütün içinde bulunduğu mekan, yalnız fiziksel anlamda değil aynı zamanda örgüt kültürünün sembolik bir unsuru olarak bu analizin içinde yerini bulmuştur (Dervişoğlu, 2008).

Örgüt Kuramı içinde kabaca II. Dünya Savaşı sonrası teknolojik ve sosyolojik gelişmeleri de dikkate alarak 1980’lerdeki bilgi odaklı kırılıma kadar süren “modern” dönem, yalnız üretim yöntemleri, örgüt yapısı ve ilişkiler zincirindeki izlenim değil; aynı zamanda, yaşanan süreçteki toplumsal değişim konusunda da işletmecilik tarihini etkileyen bir süreçtir (Hatch, 2013). Endüstri devriminden bu yana oluşturulan düzenli yapılar enformasyon teknolojilerinin de katkısıyla parçalanarak ağ biçimli yapılara dönüşmekte, postmodern dönemin özelliği olan karmaşa, düzensizlik ve esneklik ön plana çıkmaktadır. Akılla erişilen gerçekçi, ilerlemeci, büyük idealleri olan modern düşüncenin aksine postmodernizm; olguları olduğu gibi kabul eden, gerçeğin öznelerarası bir etkileşimle sosyal olarak kurgulandığını varsayan, yorumlamacı, seçmeci ve iradeci bir felsefeyi temsil etmektedir. Postmodern düşünce açısından önemli olan yönetsel ve örgütsel olguların görünen özellikleri değil, gizli kalan kısımları, ortaya çıkış biçimleridir; üretimin örgütlenmesiyle değil örgütlenmenin üretmesiyle ilgilenir (Erdemir, 2007).

4.2. Foucault ve Soybilim

İşletmecilik tarihi yayınlarının temel referanslarında eleştirel yaklaşımlar altında sınıflandırılan Michel Foucault tarafından Nietzsche’den etkilenecek

geliştirilmiş soybilim (genealogy) yöntemi, tarihsel seyir içinde gelişen olguların (bilgi, obje vs.) geçmiş referanslarla yapıçözüm sonrası sınıflandırılmasıdır. “Foucault’cu yöntem” olarak anılan üçlü; söylemsel oluşumları ve bunların ortaya çıkış ve değişme kurallarını tespit eden *arkeoloji*, söz konusu söylemsel pratiklerin iktidar ilişkilerine nasıl bağlandığını ortaya koyan *soybilim* ve özgürlük kaygısından hareketle bu iktidar ilişkilerinden çıkış stratejilerini bulmaya çalışan *etik* olarak sıralanır ve aslında birbirlerini tamamlayan ve kendinden bir öncekinin daha az değindiği kısımları genişletmeye girişen yöntemlerdir (Balcı, 2015). Bu yöntem dizisi aynı zamanda “arkeolojik bir çalışma” olarak nitelendirildiği için; bir endüstriyel mirasın, tarihte hangi bilginin ve temsilin sunumu konusunda aracı olduğunu göstermek için seçilmiştir (Foucault, 2003; Kipping ve Üsdiken, 2014). Endüstriyel miras, tarihsel, teknolojik, toplumsal, mimari ve bilimsel değeri olan endüstriyel kültür kalıntılarından oluşmakta, endüstriyel arkeoloji ise endüstriyel süreçler için ve aynı zamanda endüstriyel süreçler tarafından üretilen, maddi veya maddi olmayan kültür öğelerini, kanıtları, dokümanları, objeleri, yapıları, insan yerleşimlerini, doğal ve şehirli mekânları inceleme yöntemidir (Delice, 2007).

Foucault’nun “anın tarihi” olarak açıkladığı soybilim çalışmalarında modernizmin önerdiği rasyonel bir amaca hizmetten ziyade pratikler, söylemler ve kurumlar ağının uyum sağlayıp, taklit edip, bilgi ve sağduyu oluşturana kadar değiştirerek yeniden ürettiklerini görürüz. Disiplinlerin sınıflandırdığını, bir norm çerçevesinde değerlendirdiğini hatta bazen devre dışı bıraktığını belirten Foucault, soybilimin anlamı sabitliğini sorgulayarak (destabilize) bize yeni düşünme kalıpları açtığını belirtmiştir. Tarihin bir akış içinde yaptığı incelemeyi, bunun bir sebep sonuç ilişkisi içinde geliştiğini belirten soybilim, konudan ziyade bireyi, onun karmaşık hikayeler ağında geliştirdiği bireysel perspektifi dikkate alır (Calas ve Smircich, 1999).

Foucault’nun üçlü dönemsel ayrımında ‘arkeolojik’ olarak adlandırılan ilk dönem, söylemsel oluşumların olabilirlik koşullarını sağlayan ve tarihsel olarak spesifik söylemsel pratikleri (epistemeleri) ortaya çıkarmaya yöneliktir. Yani arkeoloji bir tarihsel epistemoloji çalışmasıdır ve esas alanını bilgi sorunu oluşturur. Bunu, iktidar ilişkileri ile bu ilişkilerin oluşturduğu siyasi teknolojilerin bir analizi olan ‘soybilimsel’ bir dönem izler. Soybilim, Foucault’ya söylemsel alanı söylemsel olmayan iktidar ilişkileri alanıyla bir araya getirme ve ilkindeki kopmaları ikincisinde meydana gelen değişimlerle açıklama imkânı vermiştir. Üçüncü ve son dönemde ise soybilimsel analizin bütün Batı toplumunu, çıkış yolu bırakmayan bir iktidar ilişkileri ağı tarafından kuşatılmış olarak görmesi, özgürlük ve kendi kendini yönetmeyi teorik açıdan imkânsız hale getirmesinden dolayı, Foucault bu açmazdan kurtulmak için yaşamının son

döneminde bir özgürlük pratiği olarak etiğe yönelmiştir (Keskin, 2011).

4.3. Veri Toplama ve Kısıtlar

Yazın araştırması sırasında hem Silahtarağa ve Santralistanbul ile ilgili kaynaklar incelenmiş, İstanbul Bilgi Üniversitesi Latif Mutlu Kütüphanesi içindeki Silahtarağa arşivi, aynı zamanda Enerji Müzesi arşivi ve yayınlarından yararlanılmıştır. Bunun yanında Santralistanbul'un kuruluş aşamasında itibaren bu üretim ortamında bulunan yazarın ve dönemsel olarak bu ortamda üretmiş araştırmacıların eylem araştırmasına yakın yayınları dikkate alınmıştır (Aksoy, 2007; Dervişoğlu, 2008; Bilgin, 2007; Halil Güven, 2010; Odman, 2011). Araştırmanın kısıtları arasında Foucault'un üçlü yöntemi olarak anılan arkeoloji, soybilim, etik üzerinden yapılan çalışmaların üretilen "söylem" üzerinden yapıldığı için; sırasıyla tarihsel bir perspektifte olguların çıkış sebebi, arşiv kaynakları ve kilit kişilerin anıları sayesinde tespit edilmeye çalışılmış ancak söylemin somut olmayan doğasından dolayı bu kaynakların tamamen objektif bir bakış açısını yansıtamayacağı ortadır. Bu Türkiye'nin enerji tarihi üzerine yapılan çalışmalarla ilgili bir kısıt olarak da algılanabilir. Enerji her zaman devlet eliyle yapılan büyük bir yatırım olduğu için kaynakların özellikle Osmanlı'nın son dönemi, Cumhuriyet'in ilk dönemini yansıtan bölümünde sınırlı arşivle oluşturulan söylemde, bu teknolojik yeniliğin tüm engelleri aşarak getirilmesi yine devletin bir hizmeti olarak kurgulanmış bir söylemin içinde yer almaktadır. Keza Santralistanbul'un nispeten kısa hikayesi sırasında yaşanan kırılmalar sırasında da eğitim kurumunun misyon odağının değişmesi daha çok sosyal bilimler alanında üreten araştırmacılar tarafından eleştirilmiştir. Bu sebeple bu örneğe uygun olarak seçilen yöntemin kendi içinde kısıtları mevcuttur.

5. Analiz

Türkiye enerji tarihi içinde mihenk taşı bir kurum niteliğinde olan Silahtarağa Elektrik Santrali elektrik üretimi Osmanlı'nın son döneminde özellikle Haliç çevresinde yerleşik olan üretim atölyelerinin kaynağa kavuşması ve büyüme ile ilgili adımlar atması konusunda ekonomik anlamda önemli olmasının yanında, özellikle kamusal alanın aydınlatılması ve halkın gece dışarı çıkması, tiyatro- konuşma gibi sosyal etkinliklerin düzenlenmeye başlaması için de önemlidir. Bu yatırım Sultan II. Abdülmecid'in modernleşme yandaşı bir kişi olmasına rağmen kişisel çekincelerinden dolayı nispeten geç yapılmış ve bu gecikme sırasında başka yabancı girişimler olmasına rağmen imtiyaz, II. Wilhelm'in diplomatik ilişkilerin yanında, Filistin'deki Katoliklerin korunması ve kız kardeşinin evlenmesi sırasında çıktığı bir gezi sırasında Osmanlı'nın diğer aktif muhatapları İngiliz ve Fransızların önüne geçerek, Alman sermayesine tanınan imtiyazların önünü açmıştır.

Osmanlı entelektüellerinin Batı'da sükse yapan elektrikle ilgili yazılar yazmaları dönemin sosyal dinamikleri içinde dikkate alınabilir. Kuruluş aşamasında resmi söylem bu gelişmenin Osmanlı'nın teknoloji ile buluşması ve modernleşme açısından incelerken, diplomatik temaslara ilişkin belgeler, imtiyaz alanında Almanların daha aktif olmasını, şansölyenin ziyaretinin sultanı bu konuda ikna ettiğini, akabinde yapılan ihalenin Ganz firmasına verilmesinin arka planında da bu alanda yetkin sayılan Alman teknolojisinin devreye sokulmak istendiği yazmaktadır. Bununla beraber Batı yaşam tarzını yansıtan pratikler o zaman kadar daha çok Fransa üzerinden ve Fransızca geldiği için, 1930'larda çıkacak Ameli dergisi çift dilde (Osmanlıca-Fransızca) yayınlanır.

O dönemde ilk "yap-işlet-devlet" yapısını getiren ve 50 yıl sonra devir şartıyla oluşturulan yapı, üst düzey yöneticileri, mühendislerini yurt dışından getirip bu altyapıyı kursa da aynı zamanda çalışanların o dönem için şehrin merkezine yakın olmayan bir yerleşkede yaşamlarını sürdürebilmeleri için sosyal bir yapılaşmaya da gitmiş, evli ve bekâr çalışanlara sunulan yaşam alanları burada yaşayan işçilerin hayatının çok büyük bir parçasını oluşturmuş, kurumsal ilişkiler dışında sosyal paylaşımlar ve buradan doğan işçi hareketinin gelişmesini şekillendirmiştir. Sözlü tarih çalışmaları, bu kampüs içinde yaşam pratiği sona erene kadar kampüste de Silahtarağa Elektrik Santrali'nin ekibinin dinamik ve üretken bir hayat sürdüğünden bahsetmektedir.

Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet döneminde endüstriyel ölçekte üretimin temsil ettiği "elektrifikasyon", 2000'li yılların başında bu sefer "bilgi" ekonomisi ile ortaya çıkmıştır. Türkiye enformasyon teknolojileri, e-devlet uygulamaları, özel sektörde yazılımlar ve teknik altyapı konusunda önemli yatırımlar yapmış, yine de iş enformasyondan bilginin üretilmesine hatta katma değerli bilginin; yenilik, araştırma geliştirme konusunda üretilmesine geldiğinde, bu seferki *gelişmişlik göstergesi* doğrultusunda yatırımlara ivme verilmiştir. Santralistanbul'un bir üniversite bünyesinde bulunması, tarihi mirası koruması yanında, şehirlerin yükselen değerleri doğrultusunda (Santralistanbul'un İstanbul'una referans ile) rekabet edebilir bir yatırım olması 2006'da kamu aktörlerinin bu yatırımı ön plana çıkararak açılışını yapmalarını sağlamıştır.

Foucault'nun üçlü yöntemi çerçevesinde bir analiz yapıldığında *arkeolojik* olarak geçerli söylemi oluşturan kaynaklardan bu söylemin oluşma şartlarına ilişkin bir tespit yapılmış, daha sonra daha derinlemesine bir analiz için *soybilim* araştırmasının önerdiği "söylemin iktidar ilişkilerine nerede bağlandığının" tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Burada iktidar yalnız dönemin devlet politikaları ve devletle ilişkili aktörlerin tasarrufları değil, yapısal veya sosyal olarak karar mekanizmasını oluşturan aktörler bütünüdür.

Silahtarağa Elektrik Santrali; II. Meşrutiyet sonrası İstanbul'un revaçta olduğu, yoğun yabancı sermaye çektiği bir dönemde, yukarıda belirtilen tarihsel gelişmeler ışığında, hatta bunun ötesinde “Osmanlı’yı Batı teknolojisi, endüstriyel üretim imkanları ve elektriğin sihri ile sosyal hayatın canlılığını” getirme misyonu ile yola çıkmıştır. Bilgi Üniversitesi'nin “okul için değil hayat için öğrenme” sloganı sanat, sosyal bilimler ve eleştirel düşünce ile yola çıkmış, günümüzde “bilime, sanatsal üretime ve teknolojik gelişmelere katkı sağlamayı” misyon edinmiştir (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2016). Dolayısıyla yukarıda belirtilen Foucault'cu yöntem kapsamında başlatıldığı dönem için stratejik önem taşıyan girişimlerin endüstriyel ve altyapısal ihtiyaçlar dışında hangi sebepler ve aktörlerle yola çıktığı ve zaman içinde yaşadıkları sosyal değişim *arkeoloji* sayesinde değerlendirilmiş; bu ilişkiler zincirinde (özellikle de farklı dönemlerde enerji sektörünün ve endüstriyel miras alanının özelliğinden dolayı) iktidar ilişkileri *soybilim* yöntemini referans alarak tartışılmıştır. Yöntemin doğasında görülen birbirini izleme süreci bu tartışma sırasında mekanın misyonu ile ilgili dikkate alınan bazı unsurların süreklilik arz ettiğini göstermiştir.

6. Sonuç

Günümüzde Silahtarağa Elektrik Santrali içinde Santralistanbul'un farklı yönetim kadroları ve vizyonlarla var olması, çok ayrıntılı bir açıklama yapılmadan kurumun el değiştirmesi, informal gruplaşmalar, üniversite- müze gibi tanımlı örgütsel formlar üzerinden sağlanmaya çalışılan sürdürülebilirlik, kamusal alanla ilgili tartışmalar aslında bu kurumsal izleğin de kendisine özgü bir gelişim sergilediğini ve sınıflandırmaya gelmediğini göstermiştir. (Yazar 2006 yılından bu yana İstanbul Bilgi Üniversitesi çalışandır.)

Tarihsel ve mekânsal süreklilik içinde bakıldığında Silahtarağa'da üretim dönemsel açıdan farklılık gösterse de “enerji” kaynağı olarak “elektrik” ve “bilgi” birbirinin referanslarından beslenmekte, örgüt tarihi içindeki kırılımlarda paralellik göstermektedir.

Tarihsel kaynaklardan yararlanarak yapılan bu çalışma, bireysel bakış açıları ve Foucault'nun belirttiği gibi arkeolojik bir perspektifi dikkate aldığımızda, bize günlük yaşamla ilgili tekrarlanan pratikler hakkında çok söz söylemektedir. Arkeoloji; bağlamda dönemsel bir istifleme, statik bir nosyon değildir, kendi içinde aktiftir ve farklı kişilerin/perspektiflerin farklı bağlamlarla ilgili yorumunu içerir. “İdeal, sürekli, pürüzsüz” bir temsil yerine “kesikli” söylemler arasında ilişki kurar (Balci, 2015). Bu yöntem önerisi sayesinde 1900'lerin başında başlayan “enerji” yolculuğunun, tarihsel izleçte Tablo 1'de belirtilen kesikli dönemler içinde var olduğunu belirtsek de, birbirini izleyen iki kurumun geliştirdiği söylemler açısından bu misyonun bir süreklilik arz ettiği,

var olduğu dönem içindeki farklı sosyal bulgu ve perspektifleri göz önünde tuttuğumuzda ve iktidar ile ilişkisini sorguladığımızda, bu izleğin süreklilik içinde karşımıza çıktığını görüyoruz.

Silahtarağa veya Santralistanbul'un içinde yaşanan sosyal ortamlarda bu devinimi tetikleyerek, her dönemin en rağbet gören “enerji”yi ürettiğini bu şekilde takip etmiş oluyoruz. Yeni bir kurum kurarken bir öncekinin tarihsel mirasını şartlar gereği dikkate almış Santralistanbul, aslında büyütle yakından bakıldığında sosyal yaşam pratikleri açısından da mirasçı özellikler göstermektedir. Endüstriyel miras yönetimi ve modernizmi coşkuyla karşılayan Osmanlı'nın enerji tarihinde önemli bir yer tutmuş, daha sonra yeniden işlevlendirmesi özenle yürütülmüş bir yapı olarak Osmanlı'nın endüstriyel miras belleğinin yaşatılması, görünür kılınması ve günümüzün üretim ihtiyaçlarına yönelik yeniden kazanılması konusunda örnek teşkil etmektedir.

Kaynakça:

- (2010). *Creative Economy*. New York: UNDP, UNCTAD.
- Ahunbay, T. G. (2006). İstanbul'daki endüstri mirası için koruma ve yeniden kullanım önerileri. *İTÜ Dergisi/a-Mimarlık, Planlama ve Tasarım*, 125-136.
- Aksoy, A. (Dü.). (2007). *Silahtarağa Elektrik Santrali 1910-2004*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aktepe, A. (2012). Osmanlı Devletinde Elektrik. Türkiye Elektrik İletim A.Ş.: <http://www.teias.gov.tr/ebulten/makaleler/2012/OSMANI%20ELEKTR%C4%B0K/> (Son erişim tarihi: 7 Şubat 2012).
- Alıçavuşoğlu, E. (2007, Eylül 22). Bir müze kurmak ve sanatın tarihini sergilemek. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- Alkan, S. (2014). *Osmanlı'nın İstanbul Projeleri*. İstanbul: A Z Kitap.
- Arslan, H., Odman, A. (2011). İstanbul Bilgi Üniversitesi'ndeki Şirketleşme ve Sendikalaşma Süreci. S. K. Fuat Ercan, Metalaşma ve İktidar Baskısındaki Üniversite (s. 593- 653). İstanbul: SAV Yayınları.
- Aytül Tamer, A. Ç. (2004). 1927 nüfus sayımının ulus devlet inşasındaki yeri: Basında yansımalar. *Nüfusbilim Dergisi/Turkish Journal of Population Studies*, 73-88.
- Balci, A. (2015). Michel Foucault'da metod: Arkeoloji, soybilim ve etik. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 1(1).
- Bilgin, İ. (2007). Bir Mimari Eser Olarak Silahtarağa Elektrik Santrali. *Silahtarağa Elektrik Santrali 1910-2004* (s. 42-51). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Binnur Kırac, M. K. (2003). The old power plant at Silahtaraga in Istanbul. 1st International Congress on Construction History (s. 1239-1248). Madrid: S. Huerta, Madrid: I. Juan de Herrera, SEDHC, ETSAM, A. E. Benvenuto, COAM, F. Dragados,.

- Calas, M. B., Smircich, L. (1999). Past postmodernism? Reflections and tentative directions. *Academy of Management Review*, 24(4), 649-672.
- Cengizhan, A. (2000). Türkiye'de fabrika ve işçi konutları: İstanbul Silahtarağa Elektrik Santrali. *ODTÜ Mimarlık Dergisi*, 20, 29-55.
- Cengizhan, A. (2006). İstanbul Silahtarağa Elektrik Santrali Türkiye'de fabrika ve işçi konutları. *TMMOB Mimarlar Odası Dergisi*, 14-18.
- Delice, S. (Nisan 2007). Elektrik, Modernleşme ve Kamusal Alan: Silahtarağa Elektrik Santrali'nin Dönüşümü ve santralistanbul. İstanbul Bilgi Üniv. Sosyoloji Böl.
- Dervişoğlu, G. (2008). santralistanbul: "Ba" of Creativity and Interaction. 4th Art of Management and Organization Conference. Alberta, Canada: Banff Centre.
- Dervişoğlu, G. (2009). Corporate Support on Art: A vicious or virtuous cycle? The Texts- 11th Biennial (s. 39-55). In İstanbul: IFCA- İstanbul Foundation for Culture and the Arts.
- Doğan, M. (2013). Geçmişten günümüze İstanbul'da sanayileşme süreci ve son 10 yıllık gelişimi. *Marmara Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 27, 511-550.
- Erdemir, E. (2007). Adayış mı kaçış mı? Yönetim kontrol karşısında postmodern dönüşüm söylemi. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7(1-2), 67-96.
- Erol, E. (2007). Türkiye'de Elektrik Enerjisinin Tarihi Gelişimi: 1902-2000. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı.
- Florida, R. (2012). *The Rise of the Creative Class: Revisited*. New York: Basic Books.
- Foucault, M. (2003). *The Essential Foucault: Selections from Essential works of Foucault, 1954-1984*. NY: The New Press.
- Halil Güven, G. D. (2010). "A Virtuous Cycle in Higher Education - Autonomy versus Accountability". World Universities Conference. Çanakkale: 18 Mart University.
- Hatch, M. J. (2013). *Organization Theory* (3 b.). NY: Oxford.
- İleri, Ü. (2014). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e işçi örgütlenmelerini hazırlayan etmenler. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 33-59.
- İstanbul Bilgi Üniversitesi (2016). Vizyon Misyon İlkeler. <http://www.bilgi.edu.tr/tr/universite/vizyon-misyon-ilkeler/>
- Kaya, K. (2012). Dissertation. Die kalten 20 Jahre in den deutsch-türkischen Beziehungen nach dem Zerfall des Ostblocks (1990-2010). Viyana: Universitaet Wien.
- Keskin, F. (2011). Sunuş. *M. Foucault* içinde, Felsefe Sahnesi (s. 11-18). İstanbul: Ayrıntı.
- Kipping M., Üsdiken, B. (2014). History in organization and management theory: More than meets the eye. *The Academy of Management Annals*, 8(1), 535-588.
- New into Old. (2012, September). *Architectural Review-Supplement*, s. 0003861X.
- Nyström, H. (2000). The postmodern challenge - From economic to creative management. *Creativity and Innovation Management*, 9(2), 109-114.
- Parker, L. D. (2004). 'Presenting' the past: perspectives on time for accounting and management history. *Accounting, Business & Financial History*, 14(1), 1-27.
- Rodríguez-Ferrándiz, R. (2014). Culture industries in a postindustrial age: Entertainment, leisure, creativity, design. *Critical Studies in Media Communication*, 31(4), 327-341.
- santralistanbul supporters. (2016, January). <http://www.santralistanbul.org/pages/index/destekleyenler/en/>
- Serap Atakan, M. G., Eker, T. (2007). Corporate identity of a socially responsible university-A case from the Turkish Higher Education Sector. *Journal of Business Ethics*, 76(1), 55-68.
- Tamer Torun, A. (2014). Kurtuluş Savaşı yıllarında Türkçe sol basından izlenimler: İşçi hareketleri ve sorunlarına dair notlar. *Erciyes İletişim Dergisi Akademia*, 3(4), 42-64.
- Ünal, S. (2013, July). Europeanisation of the Turkish Energy Sector: A Case Study on Electricity Market. MA Thesis. Ankara: METU, Institute of Social Sciences, Dept. of International Relations.

Tablo 1: Silahtarağa ve Santralistanbul'un Tarihsel Gelişim Dönemleri

Endüstriyel üretim		Postendüstriyel üretim	
1913-36	Yabancı Sermaye Dönemi	2004-2007	İhale ve yatırım
1937-51	Millileştirme ve Sonrası	2007-2010	BİLGİ santralistanbul (Laureate yeni dönem)
1952-61	Enterkonekte Geçiş	2009-2010	santrallistanbul ve Sendika
1962- 83	Devletleştirme ve Kapanış	2010-2012	İstanbul Bilgi Üniversitesi Santral Kampüsü
		2012-2015	İstanbul Bilgi Üniversitesi santralistanbul kampüsü

Şu kaynaklar dikkate alınarak düzenlenmiştir: Aksoy, 2007 ve Odman, 2011.